

Sårbarhed set i lyset af karakterdannelse

Cefu konference

25. November 2014

Per Schultz Jørgensen

Pia er 17 år og lige begyndt

- På grundforløbet på social- og sundhedsskolen
- En dag vil hun måske også læse videre til sygeplejerske, siger hun
- hun bor sammen med mor, stedfar og fire mindre søskende i en tre-værelses lejlighed
- Hun synes det er svært at finde tid til sig selv

hun er til tider plaget

- Hun har mange negative tanker om sig selv
- Om sit udseende, som hun ikke er tilfreds med
- hendes overvægt bekymrer hende
- Hun synes de andre i klassen ser ned på hende
- Derfor siger hun ikke så meget i timerne
- Holder sig ofte for sig selv
- Har svært ved at sove om natten
- Føler sig udmattet og irriteret
- Hun kan ikke koncentrere sig om skolen
- synes at verden er "grå og trist" – og kan pludselig begynde at græde

Hvad er sårbarhed?

- Forhøjet sensitivitet
- Lav selvværd
- Selvusikkerhed
- Social marginalisering
- Manglende robusthed
- Svage coping-ressourcer

Ungdomstiden er udfordrende

- Ungdomstiden er en transitionsperiode med stadige valg
- Selvforståelsen skal finde nye forankringer
- Identitetens: *Hvem er jeg?*
- Udfordringen: leve op til krav og forventninger og finde sit ståsted
- Forvirring, usikkerhed og krise
- Sårbarhed er udbredt – derfor skal vi ikke sygeliggøre
- Men hvornår er sårbarhed dysfunktionel?

Ungdomstiden under pres

- *Opbrudssamfundet*
- Individualiseringen
- Den svage opdragelse
- *Opskrivning af subjektivitet*
- Nye kompetencer, fx at kunne vælge
- Social konkurrence
- Et marked, der aldrig hviler – og appellerer til både forbrug og fantasi

Konkurrencestatens pres på unge

- Dannelsesvinkelens nedprioritering
- Til fordel for målbare præstationer
- derfor leve op til mange forventninger
- Have et socialt netværk
- resultater og præstationer
- hver dag social konkurrence
- mange udvikler stress
- Og får egentlige symptomer på dårlig trivsel

Selvdisciplin?

- Naomi Katznelson (*Politiken*, 2013)
- Mange unge kæmper med selvdisciplin – andre har for meget af den
- *”Vi kan se behovet for at selvmotivere sig bliver større, men ingen kan byde ind med, hvordan man lærer unge at motivere sig selv og disciplinere sig. Det er en stor opgave for uddannelsessystemet fremover: hvordan fremmer vi det?”*

12-tals piger i *Information*

- *Kun hvis jeg få 12, er jeg god nok*
- *Jeg er i gang med et uendeligt maraton*
- *Følelsen af at være i et hamsterhjul*
- *Mine veninder kunne nikke genkendende til symptomerne, en havde konstant prikken i højre arm et halvt års tid, som gjorde, at hun hvad svært ved at sove...*

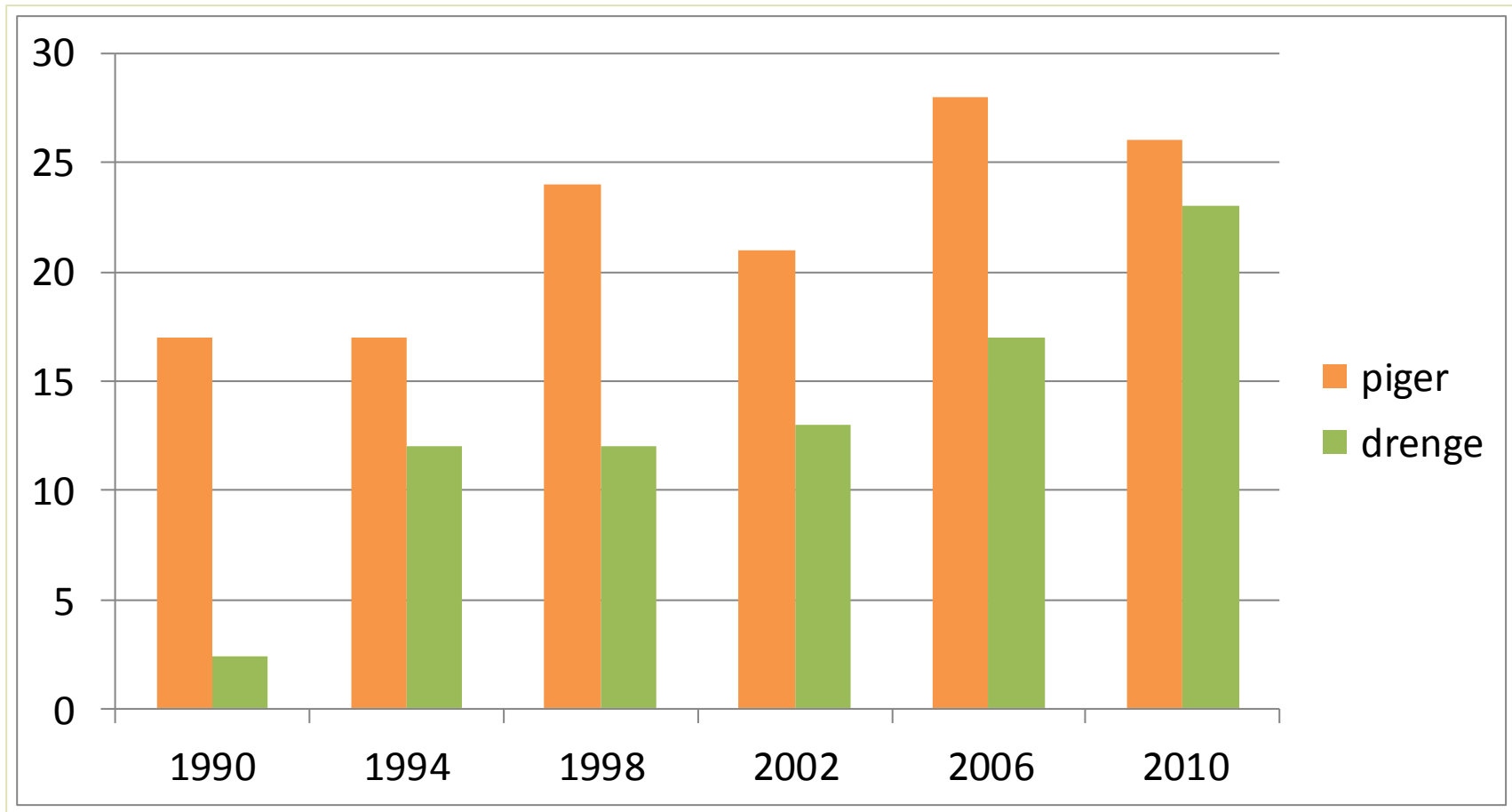
overfladetilpasning

- 12talspigerne forsøger en ensidig anerkendelse via deres præstationer
- På bekostning af en dybere selvforståelse
- Det kan ses som en *overfladetilpasning*
- Der har en omkostning på længere sigt
- Lisbeth Bentsen (2005): *Mellem drøm og mareridt*
- *Ydre kontrol – indre kaos*

SFI undersøgelsen 2010

- 19 årige ”emotionelt sårbare”
- 30 pct. har modtaget psykologbistand
- 21 pct. har haft psykiske lidelser
- 27 pct. føler sig pressede
- *”... ganske mange unge kvinder er følelsesmæssigt risikoudsatte: de døjer med psyko- emotionelle problemstillinger, der ytrer sig ved indadvendte symptomer og tager form som tristhed og selvskadelig adfærd”.*

15 årige, symptomer dagligt

Hvorfor den usikre selvopfattelse?

- Det samfundsmæssige opbrud
- Et stort tab af orientering
- Individualisering
- Forhandlingsopdragelse
- Subjektivering
- David Riesman: *det ydrestyrede menneske der hele tiden skal bekræftes*
- Tidens nøgleord: *anerkendelse*

Kan vi styrke selvopfattelsen?

- Jeg tror dannelsesprocessen og opdragelsen kan skabe en modstandskraft
- En styrke til autonomi
- Både i familien og i institutionen
- Derfor tror jeg på en karakterdannelse

Hvad er karakter?

- Autonomi og indre styring
- Robusthed
- Modstandskraft
- Vedholdenhed
- Selvkontrol
- Samvittighedsfuldhed
- Nysgerrighed
- Samarbejde

Andre udtryk lidt i samme retning

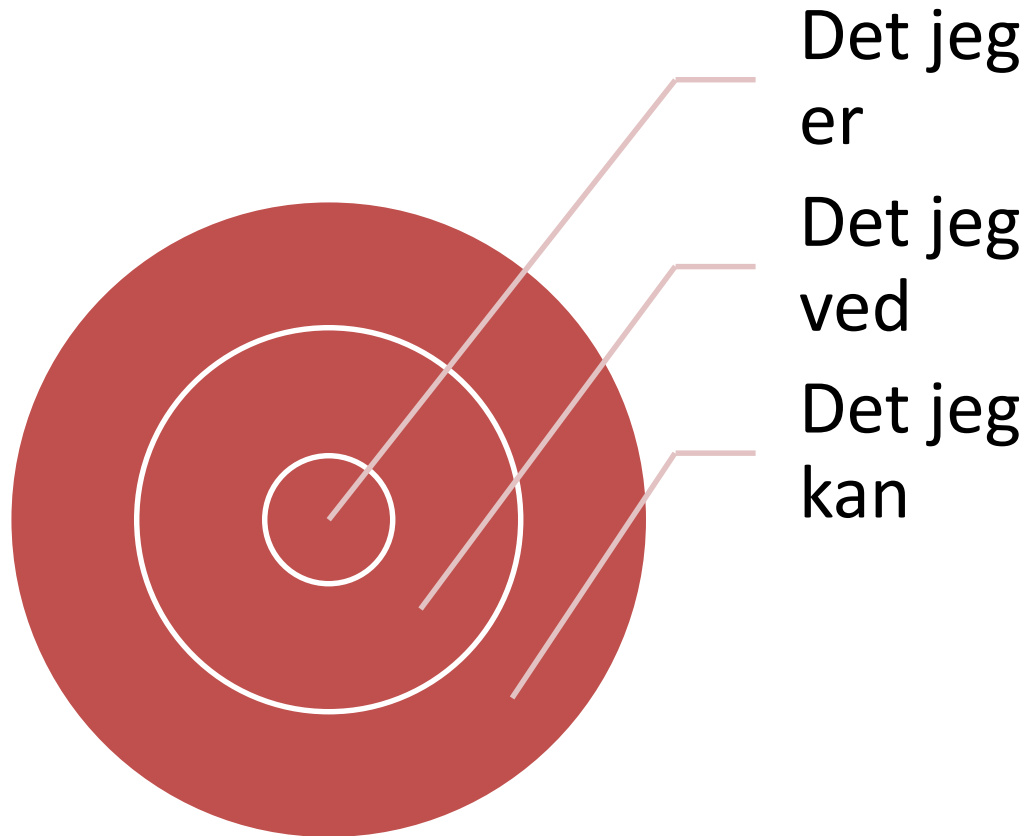
- Dannelse
- Personlighed
- Selvværd
- Selvudvikling
- *En indre målestok*

- Karakter handler om det personlige

Selvkontrol

- At kunne tåle en vis frustration uden at bryde sammen
- udsætte en belønning
- Tænke lidt langsigtet
- Overveje en situation
- Kunne vælge fra
- *Hvornår skal børn kunne det?*
- Opdragelsen skal hjælpe dem på vej fra de er 3-4 år

Hvad er kernen i selvet?

Men hvad er "*det jeg er*" ?

- De tilbagevendende selvoplevelser
- Troen på at være noget værd
- Gentagne bekræftelser fra andre
- Oplevelser af at kunne regulere egne følelser og reaktioner

- Selvet er dybtliggende mønstre af erfaringer med selvregulering

En undersøgelse fra New Zealand

- 1037 børn født i Dunedin 1972-73
- Fulgt til de blev 32 år
- Graden af selvkontrol i barndommen 3-11 år
- Forudsiger sundhed, uddannelse, karriere, kriminalitet, misbrug
- Selvkontrol er en selvstændig faktor
- Men hvad er selvkontrol?

Hvordan styrker man børns karakterdannelse?

- fastholde normer og rammer
- hjælpe børn og unge til at blive bevidste om, hvad de gør - og deres handlemuligheder
- fokusere på processen – mere end resultatet
- selv at tage del i processen

- Men hvor ligger processen?

Hvordan går man ind i *processen*?

- *Drengen der har været i Zoo med sin far*
- *Gå over broen*
- Tage del i den, spørge til den, udvikle den: give ny erkendelse
- Tegningen, matematikopgaven, guitartræningen, kartoffelskrælningen, stileskrivningen, beretningen
- Det kræver nærvær

Over broen til Pia

- Fortæl om dine tanker – hvor er du nu – hvad tænker du mest på, når du vil ud af tristheden?
- Støtte hende i processen frem til selvværd og autonomi
- Relationens troværdighed
- Rammer og normer, der støtter en personlig dannelsesproces – frem for konkurrence

Er der veje ud af problemet?

- Opdragelsen
- Institutioner med vægt på dannelse mere end præstationer
- fra formal - mod material dannelse
- Politisk fokus på kulturen som ramme for vækst i individualiseringen
- Opposition mod *markedsgørelsen*
- Styrkelse af karakterdannelsen

Referencer

- Andersen, F. Ørsted (2014) *Trivsel, læring og udvikling for drenge på kanten*. Århus Universitet.
- Jørgensen, P. Schultz (2014) *Styrke dit barn karakter*. Kristeligt Dagblads Forlag
- Ottosen, M. Heide (2010) *Børn og unge i Danmark*. Socialforskningsinstituttet.
- Undervisningsministeriet: "*Jeg kommer heller ikke i dag*" – om støtte af sårbare unge i uddannelse. Håndbogsserie nr. 3, 2010